

RESEARCH ARTICLE / Araştırma Makalesi

<https://doi.org/10.37093/ijsi.974910>

Realist Konstrüktivizm Perspektifinde Bill Clinton Döneminde Uygulanan Güvenlik ve Terör Politikalarının Türkiye-ABD İlişkilerine Etkisi

Onur Gürel*

Öz

1991 yılı Aralık ayı itibariyle sona eren Soğuk Savaş sürecinin akabinde George Bush, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) süper güç olarak "yeni dünya düzeni" içerisinde yerini alacağını belirtmiştir. Bush dönemi sonrası, Demokrat Parti adayı olarak başkan seçilen Bill Clinton, yeni düzen dizaynının gereklilikleri çerçevesinde, bir yol haritası oluşturmuştur. Realist parametreler ile hareket etmiş olan Bush yönetiminin aksine Clinton göreve gelir gelmez, güvenlik ve terör politikaları konusunda idealist bir bakış açısıyla hareket edileceğine dikkat çekmiştir. Clinton bu durumu, uluslararası örgütler, müttefikler ve diğer devletler ekseninde "sert güç"ten "yumuşak güç"e geçiş olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda, 1990 yılı Ağustos ayında başlayan Körfez Savaşı'ndan itibaren ortak müttefik anlayışıyla sürdürülen Türkiye-ABD ilişkileri, Clinton dönemi ile birlikte yakın işbirliği hedefli olarak ilerlemiştir. Türkiye'nin, Irak Savaşı sırasında oynadığı etkin rol ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) kapsamında ABD'nin yanında yer alması, Clinton dönemi itibariyle ilişkileri, kimileri tarafından kabul görmüş olmasa da "stratejik ortaklık" boyutuna taşımıştır. Çalışma, Clinton'un başkanlık dönemi içerisinde, Türkiye ile ABD'nin birbirlerine karşı aldıkları pozisyonu, dış politika analizleri üzerinden, realist konstrüktivist analitik bakış açısı doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Realist konstrüktivizm, Bill Clinton, güvenlik, terör, Türkiye

Jel Kodları: H56, N40, N90.

Cite this article: Gürel, O. (2022). Realist konstrüktivizm perspektifinde Bill Clinton döneminde uygulanan güvenlik ve terör politikalarının Türkiye-ABD ilişkilerine etkisi. *International Journal of Social Inquiry* 15(1), 195–208. <https://doi.org/10.37093/ijsi.974910>

* Doktora Öğrencisi (YÖK 100/2000 Bursiyeri, Öncelikli Alanı: Güvenlik ve Terör), Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. E-posta: onurgurel@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0007-8567>

Article Information

Received 27 July 2021; Revised 21 Feb 2022; Accepted: 3 April 2022; Available online: 30 June 2022

The Effect of Security and Terror Policies in Bill Clinton Era in the Perspective of Realist Constructivism on Turkey-USA Relations

Abstract

The Soviet Union dissolved in December 1991, and George Bush declared that the United States of America (USA) was a superpower with the "New World Order". Then, Bill Clinton from the Democratic Party was elected president. Clinton forged a roadmap in accordance with the requirements of the New World Order. Bush administration embraced realist parameters. Contrary to this approach, Clinton pursued idealist policies on security and terror. Clinton regarded it as a transition from "hard power" to "soft power" on the axis of international organizations, allies, and other states. In this context, since the Gulf War that started in August 1990, Turkey-USA relations have been maintained with the understanding of a "common ally". They have progressed within the framework of "close cooperation" during the Clinton era. Turkey's active role in the Iraq War and its siding with the USA within North Atlantic Treaty Organization (NATO) brought the relations to a "strategic partnership" level, although some sections did not accept it. This study aims to evaluate the positions of Turkey and the USA during the presidency of Clinton through making foreign policy analysis in line with the realist constructivist analytical perspective.

Keywords: Realist constructivism, Bill Clinton, security, terror, Turkey.

Jel Codes: H56, N40, N90.

1. Giriş

İkinci Dünya Savaşı sonrası, dünyayı algılayış biçimleri farklı, iki rakip ideoloji olan kapitalizm ile komünizm arasındaki çatışma periyodu olarak değerlendirilebilecek Soğuk Savaş dönemi, ABD'nin Ruslar'a karşı kazandığı ideolojik, politik ve stratejik üstünlük ile 1991 yılında sona ermiştir. ABD'nin merkeziz (Acentric), yeni uluslararası sisteme jeo-stratejik açıdan yön vermeye başlaması (Kaya, 2011, s. 231) ve küreselleşmenin de devreye girmesiyle birlikte kendisini daha fazla ifade edebilme şansı yakalayan bu yeni düzen, aynı zamanda, Kuzey-Güney eksenli bir yapının ortaya çıkmasına da vesile olmuştur (İnsel, 1991, s. 24). Bu gelişmeler, ABD başkanlarının süreç içerisinde dış politikada aldıkları kararlarda etkisini göstermiştir. Bush'tan görevi devralan Clinton'ın izlediği dış politika itibariyle dünya kamuoyu tarafından da destek gören çok taraflı yaklaşımlar, uluslararası krizlerin ve sorunların çözümlenmesinde etkisini göstermiştir. Diğer devletler ile işbirliği yapılması, aynı zamanda uluslararası örgütler ile uluslararası hukuk bağlamında etkileşim içerisinde bulunulmuş olması da önemlidir. Demokrasi, insan hakları ile serbest piyasa ekonomisi kavramlarıyla bezenmiş dış politik yaklaşımlar, güvenlik ve terör politikalarının "sert güç" anlayışı yerine "yumuşak güç" ekseninde değerlendirilmesini sağlamıştır. Bu gelişmeler, Clinton dönemi itibariyle ABD hegemonyasının uluslararası toplum açısından itibarının artmasını sağlamıştır. Clinton'un ilk dönemi itibariyle genel anlamda ikili ilişkiler açısından değerlendirildiğinde, ABD yönetimi, daha çok iç politikaya ve ekonomik çıkarlara odaklı, pasif bir dış politika izlediğinden, Türkiye-ABD ilişkilerinde güvenlik ve terör politikaları açısından kriz anlamında büyük bir gelişme yaşanmamıştır. Clinton ikinci dönemi itibariyle genişleme stratejisi ile yumuşak güce dayalı bir dış politika izlemiş, müttefiklerinin de desteğini alarak çok taraflı hareket eden iyimser bir hegemonya imajı çizmiştir. Bu çerçevede Clinton yönetimi, 1999 yılı itibariyle Türkiye ile olan ilişkilerini "stratejik ortaklık" olarak adlandırmıştır.

Çalışma, Soğuk Savaş bitiminin akabinde Bush sonrası başkan seçilen Clinton'ın 2001 yılına kadar süren iki dönemlik başkanlık sürecinde, Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin güvenlik ve terör politikaları bağlamında analiz edilerek, süreç içerisindeki etkilerinin realist konstrüktivizm açısından tartışılmasını hedeflemiştir. Çalışmanın ilk bölümünü, teorik çerçeve oluşturmaktadır. Çalışmanın alt yapısını oluşturan temel teori, literatüre yeni bir bakış açısı ile katkı

sağlanabilmesi açısından, realist ve konstrüktivist argümanların uluslararası gelişmeleri açıklamada bir arada var olabileceğini savunan realist konstrüktivizmdir. Çalışmanın ikinci bölümünde, Clinton'ın dış politika yaklaşımı realist konstrüktivizm perspektifinde değerlendirilerek, dış politik gelişmeler ile Türkiye-ABD ilişkilerine güvenlik ve terör bağlamındaki yansımaları incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise Clinton'ın her iki döneminde yaşanan gelişmelerin, Türkiye ve ABD açısından etkilerinin, realist konstrüktivizm bağlamında açıklanması hedeflenmiştir.

2. Teorik Çerçeve: Realist Konstrüktivizm

Dünyayı daha anlaşılır kılan, ekonomik, politik ve sosyal yapılanmaların yansımalarının karşılığı olarak uluslararası ilişkiler (Uİ) teorileri ya da yaklaşımları, üretilen yeni düşünceler ile birlikte oluşan değişimlerin karşılığını vermeyi amaçlamaktadır (Viotti & Kauppi, 2012, s. 5). Bu kapsamda örneğin, Aziz Augustine'nin realist Hristiyanlık açılımı olarak kabul görülebilecek haklı savaş doktrinleri, Machiavelli'nin kuralsız realizmine, Thomas Hobbes'un realist egemenlik anlayışından Wilson idealizmine; Morgenthau realizminden, Kenneth Waltz'ın neo-realist teorisine kadar tümünde bir amaç mevcuttur (Arıboğan, 2007, ss. 329–330). Ancak disiplin içerisinde farklı teorik kampların Batılı devletlerarasındaki ilişkiler hakkında zıt varsayımlara sahip olabileceği gerçeği hakkında çok az tartışma eğilimi mevcuttur. Örneğin, neo-realizme göre devletlerin dış politika yönetimleri, toplumlarından özerk olarak aldıkları kararlar ile ilişkilidir (Waltz, 2000). Konstrüktivizm ve liberalizm ise Batı toplumlarında kültürel kimliğin devletten bağımsız olması nedeniyle normlara uyulması için devlete büyük baskı unsuru oluşturabileceğini varsaymaktadır. Bu durum aslında devletin stratejik hedeflerine ulaşmasında bir engel teşkil edebilmektedir (Hayes, 2012).

Batı dış politik davranışlarının, ana akım Uİ teorilerinin öngördüğünden çok daha belirsiz olduğu öne sürülebilir. Bunun nedeni, ana akım teorilerin hiçbirinin Batılı devletlerarasındaki ilişkilere dair doğru bir kavrayışa sahip olmamasıdır (Barkin, 2010). Batılı bir gücün liberalizmden sapma göstermesi ancak demokrasiyi teşvik etmenin asgari tuzaklarıyla kolayca uyumsuz görünmeyen eylemler olarak tanımlanabilir. Çağdaş Uİ teorilerinin çoğunun Batılı bir gücün dış politikalarının muğlaklığını açıklamadaki yetersizliğini çözmek için devlet çıkarlarının ve kültürel kimliklerin karşılıklı olarak birbirini şekillendirdiği ve birbirinden tamamen özerk olamayacağı benimsenmelidir (Barkin, 2020). Yalnızca konstrüktivizme odaklanmak yerine, realizm ile olan ilişkisi de incelenmelidir. Zira realist konstrüktivizm, çıkarların ve kimliklerin birlikte oluşturulmasına ilişkin konstrüktivizm varsayım ile çıkar merkezli taraf olan klasik realizmin ortak yanlarına yaptığı vurguları birleştiren bir yaklaşımdır (Barkin, 2010).

Bütünlük oluşturmada ayırt edici özellik özdür ve her teorinin kendine has bir özgünlüğü bulunmaktadır (Turani, 2003). Teoriyi oluşturan parçalar bütün içerisinde bağımsız bir değere sahip olmalıdır. Bu açıdan, dünya ekonomisi ve politik süreçleri değişkenlik gösterebildiği için teorik geleneklerin süreklilik ve değişim arasında hassas bir denge kurmaları gerekmektedir (Jørgensen & Jørgensen, 2021, s. 7). Bu bağlamda, konstrüktivizm ile realizm, genel olarak iki ayrı kutupta oldukları varsayılan ve konuyu anlama da birbirlerini dışlayıcı olarak bilinen yaklaşımlarken, realist konstrüktivizm ikisi arasındaki ortak zemini araştırır ve basit bir karşıtlık içinde olmaktan ziyade örtüşen alanlara sahip olduklarını göstermeye çalışır (Jackson vd., 2004, s. 338). Teorik anlamda odak noktası, realizm ile konstrüktivizm arasındaki ontolojik, epistemolojik ve politik olan ilişkilerin değerlendirilmesidir (Barkin, 2010, s. 1). Metodolojilerinin realizm ile bağdaşmadığını iddia eden konstrüktivistler, realizmin, materyalizm ve rasyonalizm

arasındaki ilişkisine odaklanırken, paradigmalarının konstrüktivizm ile bağdaşmadığını iddia eden realistler ise konstrüktivizmin idealist ya da ütopyacı olma eğilimine odaklanmaktadır (Wendt, 1987; Barkin, 2003). Ancak realist teori ile konstrüktivist epistemoloji, perspektif ve araştırma yöntemlerinden yararlanabilme açısından birbirleri ile uyumludur (Barkin, 2010, s. 2).

İki yaklaşımın da temel kavramları, Uİ teorisi boyutunun iki uzak uçlarında değil, tamamen farklı seviyelerde yer alacak şekilde birbirine diktir. Bu nedenle uyum durumları ne olursa olsun, iki yaklaşım birbirinden farklıdır (Barkin, 2010, s. 169). Her iki yaklaşımı ayrı varlıklar olarak değiştirebilecek realist bir konstrüktivist yapı bulunmamaktadır. Realizm dar bir bakış açısına sahip olsa da güç ilişkilerine odaklanmıştır. Güç ilişkisi ise bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç, gücün sınırlandırılarak, bir coğrafi alan içerisinde örgütlenebilmesini işaret etmektedir (Yılmaz & Koyuncu, 2019, ss. 324–325). Konstrüktivizm ise her hangi bir realist politika analizi için temel sorunun ne olduğu konusuna odaklanarak, uluslararası sistemdeki bir meselenin inşasına göre güç ilişkilerini neyin oluşturduğu sorusuna yanıt aramaktadır (Barkin, 2010, s. 49; Kaya, 2008). Ayrıca belirli bir idealizmi desteklemek yerine idealizme ait olan farklılıkları anlamaya çalışmaktadır (Barkin, 2003; Özlem, 2017). Böylece analitik anlam ifade eden kavramsal bir disiplin coğrafyasında metodolojik olarak ontolojik ve epistemolojik uygunluğa sahip, çoğu ekseninde ortogonal tanımlı bir Uİ teorisi oluşturma olanağı sağlanabilmektedir (Barkin, 2010, s. 171). Realist konstrüktivizm bu anlamda, iki paradigmatik anlayışın belirli bir kombinasyonundan ziyade aralarındaki bir konuşma alanı olarak değerlendirilebilir (Barkin, 2020).

Realizm ve konstrüktivizm, benzer ontolojilere sahip iki teoridir ancak her iki teorik mantığın bazı farklılıkları mevcuttur. Bunlardan en belirgin olanı odak farklılığıdır (Barkin, 2010, s. 168). Her iki teori de uluslararası sistemde yer alan tüm aktörlerin zaman içerisinde tutarlı bir şekilde kabul edeceği, nesnel idealin olmadığını kabul etmektedir. Ampirik sosyal bir teori olarak konstrüktivizm, metodolojik anlamda yorumlayıcı olsa da yönteminde oldukça eklektik olabilmektedir. Çoğu zaman normatif duruşları ile insan hakları ya da işbirliği gibi normlara odaklanabilmektedir (Barkin, 2020). Benzer durumda realizm ise yöntemi ne olursa olsun, metodolojik olarak yorumlayıcı olabilmektedir. Her iki teorinin mantığı, sosyal ve bağlamsal olduğundan, politik bir yaklaşımın kamu yararı gerektirdiğini de kabul ettiklerinden dolayı, normatif uluslararası politika teorileri ile benzer ilişki kurulabilmektedir. Bu bağlama göre iki teori arasındaki benzerlik, öncelikle ontolojik ve epistemolojik ancak ikincil olarak metodolojiktir (Barkin, 2010, s. 99). Bu açıdan, realist konstrüktivist bir sentez, çeşitli yaklaşımlar arasındaki ilişkiler açısından, disiplin içerisinde yer alan bir dizi tartışmaya açıklık getirerek, güç politikası ve aktörler arasındaki ilişkiye hitap edebilir (Barkin, 2010, ss. 3–4). Ayrıca farklı nedenler ile şüphe barındıran bakış açılarını, eleştirel yaklaşımlar kapsamında netleştirebilir ve açıklığa kavuşturabilir.

3. Bill Clinton'ın Dış Politika Yaklaşımını Oluşturan Genel Unsurlar

Clinton başkanlık serüvenine, Wilson-Carter çizgisi üzerine kurulu, Wilson'un ilan ettiği "*liberal evrensellik ilkesi*"ne benzer bir dış politika hedefiyle başlamıştır. Bu bağlamda, demokrasi, hukuk, insan haklarına saygı gibi konulara öncelik vermiştir (Gaddis, 1993, ss. 151–152). Clinton, demokrasilerin genişletilmesi kavramına sıklıkla vurgu yaparak, liberal demokrasiyi tüm dünyaya yayma hedefi ile devletlerarası ilişkilerin önemine işaret etmiştir (İşyar, 2013, s. 358). Clinton bu durumu, idealist bir strateji olarak değerlerin ön planda olduğu, ideal bir uluslararası düzen kurma çabası olarak görmüştür (İşyar, 2013, ss. 332–333). Bu aşamada ön plana çıkan temel sorun, sistemin nasıl düzenleneceğine dair ABD'nin üstleneceği rol olmuştur (Foreign

Policy, 2000, s. 12). Bu bağlamda Clinton yönetimi, dış politik uygulamalarının meşru kılınması için uluslararası örgütlerin kurumsal temellerinin oluşturulmasına yönelik politikalar geliştirmiştir (Jane & Yılmaz, 2016, ss. 137–138). Clinton, muhafazakâr neo-liberal politikalar yerine, "Yeni Demokrat" tanımlaması ile liberal bir yaklaşım doğrultusunda hareket etmeyi hedeflemiştir (Kurtbağ, 2010, ss. 243–244). Clinton'ın bu çerçevede seçtiği strateji, büyük güçler ile olan sıcak teması sürdürmek ve bölgesel barış çabalarını desteklemek olmuştur (Önal, 2010, s. 72).

Serbest ticaret ve liberal ekonomiye dayalı, küresel ekonominin sürdürülebilirliği için "çok tarafluluk" gerektiren, uluslararası ekonomi politik anlayışa önem veren stratejisiyle Clinton (Walt, 2000), neo-liberal bakış açısından neo-realizme kayan bir görünüm arz etmektedir. Bu nedenle, ABD dış politika yönetimi, hegemonik konumunu devam ettirebilmek için "karşılıklı bağımlılık ilkesi" ile ekonomik önceliklere ağırlık veren, işbirliğine dayalı bir stratejiyle hareket edileceğini vurgulamıştır (Arıboğan, 2007, ss. 316–318). Clinton yönetiminin uygulamaya çalıştığı bu politikanın sürdürülebilirliği için evrensel düzeyde ortaklıklar sağlanarak, uluslararası terörizme karşı mücadele edilmesi planlanmıştır. Zira 1995 ve 1996 yıllarında yapılan ABD kamuoyu araştırmalarına göre tek başına küresel güç olarak hareket etmek yerine, 'paylaşımçı' bir politikanın uygulanabilirliğine işaret edilmiştir (Brzezinski, 2005, s. 44).

Clinton'un uzlaşılı politikası vurgusu ile başladığı başkanlık süreci, ikinci dönemi itibariyle bölgesel nitelikli operasyonlar ile sürdürülmüştür. Bu süreçte, ABD'nin bölgeler üzerindeki hâkimiyeti, bilgi, hizmet, mal, sermaye akışlarından öte hayalet uçakları, nükleer başlıklı füzeler ve uzay kontrolüne doğru geçiş şeklinde ilerlemiştir. Periferideki anti emperyal aktörler ise bu üstün süper güce karşı asimetrik yaklaşımlar ile karşılık vermişlerdir (Münkler, 2009, ss. 187–188). Zira asimetrik olarak esnek kırılabilirliğe bağlı, orta büyüklüğe sahip fakat dirençli olana karşı yakın çıkar işbirliği sağlanabilecek bir ilişkide uygulanan politikalarda değişiklikler yaşanabilmektedir (Brzezinski, 2005, s. 46; Baba & Önsoy, 2021). Soğuk Savaş sonrası ABD yetkililerce stratejik önemi sorgulanan Türkiye'nin, belirli konularda uzlaşılı sağlanamasa da Irak savaşı sırasında etkin bir rol üstlenmesi ve ABD'nin yanında yer alması bu duruma örnektir.

Clinton dış politik yaklaşımında, dünya jandarmalığı peşinde koşmak yerine, ekonomik güvenliğe dayalı bir strateji izleyerek, Amerikan hegemonyasının istikrarını sağlamaya yönelik bir yol çizmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli etken, neo-realizmin etkisinde, tehdit unsuru oluşturmayacak bir dünya düzenine geçilmiş olmasıdır (Kurtbağ, 2010, s. 256). Son dönemi itibariyle ise Bush'un Körfez Savaşı'ndaki, Birleşmiş Milletler (BM) şemsiyesi altında belirli ölçülerde müdahale etmeyi öngören "zorunlu çok tarafluluk" tanımlamasından, Clinton'ın ikinci döneminde dışişleri bakanı olan Madeleine Albright'ın "iddialı çok tarafluluk" bakış açısına geçildiği yorumunu yapmak mümkündür (Dobson, 2002, ss. 586–587). Albright (1998), ABD dış politikası temel amacının, barışın sağlanması olduğunu belirtmiş, bölgesel sorunların çözümü açısından, partnerler ile birlikte hareket edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, NATO'nun önemini vurgulayarak, Avrupa ve Uzak Doğu'da bulunan devletler ile işbirliği yapılması gerekliliğine işaret etmiştir.

Birinci ve ikinci dönemi farklılık gösteren Clinton'ın dış politik yaklaşımı, realist konstruktivist perpektif bağlamında şu şekildedir:

Güvenlik, askeri kapasitelerin dağılımından öte liderlerin belirlediği ilkeler tarafından şekillenen, ilişkisel bir kavram olarak algılanır ve uluslararası sistemdeki güç yapılarının belirleyicisi olarak görülür. Bir devletin başkanı dış politikasını, beyan ettiği ilkeler doğrultusunda, tutarlı bir şekilde uygulamalıdır. Bu bağlamda, uluslararası krizlerin ve sorunların çözümlenmesinde, Clinton'ın, kamuoyu tarafından da destek gören, çok taraflı

yaklaşımının etkili olabileceği düşüncesi hâkimdir. Clinton, küresel ölçekte demokrasi ve serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaştırılması gereğine dikkat çekmiştir. Bölgesel çatışmalarda askeri müdahale gerektiğinde, bölgesel güçler ve uluslararası organizasyonlarla birlikte hareket edilmesine vurgu yapmıştır. Bölgesel işbirlikleri bağlamında ise bütünleştirici politikalar izlenmesi gereği, hâkim yaklaşımıdır. Bu açıdan, Türkiye-ABD ilişkilerinde dönemsel açıdan farklılıklar gözlemlense de Clinton döneminde izlenen politikalar açısından, stratejik adımlar bağlamında, işbirliğine dayalı bir yaklaşımla hareket edilmiştir.

3.1 Bill Clinton'ın Birinci Dönemi'nde Türkiye-ABD İlişkileri Bağlamında Uygulanan Güvenlik ve Terör Politikaları (1993-1997)

1993 yılı Ocak ayında başkanlık koltuğuna oturan Clinton, ilk döneminin başında ekonomik sorunların giderilmesi düşüncesiyle öncelikle iç politikaya odaklanmıştır. Bu durum, pasif bir dış politika uygulanacağı izlenimi bırakmıştır (Oran, 2003, s. 244). Ancak "*dış politika, aynı zamanda iç politikadır*" anlayışı, Clinton dönemi zihniyetinin karşılığı olmuştur (Klein, 2003). Clinton'a göre süper güç hegemonyasını sürdürmek isteyen ABD için müttefiklerin desteğini alarak hareket eden genişleme stratejisi bağlamında (Arı & Pirinççi, 2011, s. 5), yumuşak güce dayalı bir dış politika takip edilmelidir (Kurtbağ, 2010, s. 384). Clinton tarafından ifade edilen, Türkiye'nin de önemli bir yer tuttuğu, "*çok taraflılık*" anlayışı içerisinde, dört temel amaca dikkat çekilmiştir. Bu amaçlar şu şekilde özetlenmiştir (Asmus, 1995, s. 162):

- Global dünya ekonomisinin geliştirilmesi,
- Demokrasi ve serbest piyasanın dünya çapında yaygınlaştırılması,
- BM'nin reforma tabi tutulması ve ABD'nin önderlik ettiği ittifakların kuvvetlendirilmesi,
- Barışı destekleme operasyonlarına daha fazla önem verme de dâhil olmak üzere, ABD silahlı kuvvetlerinin koşullarının iyileştirilmesidir.

İlk başkanlık döneminde Clinton, piyasa ekonomisi ve demokrasilerin genişlemesine odaklı bir strateji bağlamında, Çin Halk Cumhuriyeti, Irak, İran, Kuzey Kore ile mücadeleye yönelik politikalara öncelik vermiştir (Önal, 2010, ss. 83-84). Clinton'un, tercih ettiği bu stratejik inşa süreci, büyük güçler ile olan sıcak temasın sürdürülmesi ve bölgesel barış çabalarını destekleme öncelikli bir kimlik oluşumunu işaret etmektedir (Foreign Policy, 2000, s. 16). Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemin daha çok bölgeselliğe bağlı bir karaktere bürünmesi, Clinton'un dış politik yaklaşımlarına da yansımıştır (Palta & Özdal, 2020, s. 253). 1995 yılında Clinton, barışa yönelik politikaların somut bir adımı olarak, şiddetli çatışmaları sonlandırabilmek adına Kuzey İrlanda'yı ziyaret etmiştir. Bu süreçteki barış görüşmelerinde kilit bir rol oynamayı amaçlamıştır (MacGinty, 1997). Benzer şekilde, Orta Doğu'daki savaş durumunu durdurmak ve terör olaylarına karşı sükûneti sağlamak adına, Filistin-İsrail geriliminin çözümlenebilmesi için aktif bir rol üstlenmiştir (Ross, 2004, s. 237). Ancak kavramsal anlayış farklılıkları nedeniyle Filistin'de istenilen barış gerçekleşmeyerek Clinton adına başarı elde edilememiştir (Arı, 2004, s. 733). Clinton, Bosna'da yaşanan savaşını sona ermesi için Dayton Anlaşması'nın imzalanmasını desteklemiştir (Stroschein, 2014). Ancak kamuoyu tarafından, Haiti, Kosova, Ruanda, Somali ve Sudan'da olduğu gibi Bosna'da da yaşananlara karşı pasif kalması dolayısıyla eleştirilmiştir (Walt, 2000, s. 63; David, 2004, s. 5). Bu sebeplerden ötürü Clinton, 1996 seçimleri yaklaştıkça, reel politik kaygılara odaklanan ve realizme yakın bir politika izlemeyi tercih etmiştir (Kurtbağ, 2010, ss. 247-248).

Körfez Krizi ile birlikte, Türkiye açısından, ABD'nin güvenlik ve terör politikaları konusunda geleceğe yönelik uygulayacağı bölgesel yaklaşımlar, birincil derece önemli hale gelmiştir (Molla, 2009, s. 30). Başlangıçta bir fırsat olarak görünen Körfez Krizi ile Türkiye, Doğu-Batı

ilişkilerinde yaşanan yumuşamaya bağlı olarak, Batı ülkeleriyle yürüttüğü ilişkilerde en önemli kozu olan stratejik önemine tekrar kavuştuğu varsayımıyla hareket etmiştir (Bostanoğlu, 1999, s. 401). Bu bağlamda, kendi ulusal çıkarlarını en iyi şekilde koruma düşüncesiyle ABD öncülüğündeki NATO'nun yanında yer almayı sürdürmüştür (Kuniholm, 1991, s. 31). Ancak ABD tarafından Körfez Savaşı sonrası, Orta Doğu Bölgesi'ne yönelik yapılması düşünülen güvenlik planlarına Türkiye yeterince dâhil edilmemiştir. Bu planların ana çerçevesini Arap ülkelerinin güvenlik kuvvetleri oluşturmuştur. Türkiye için ise sadece NATO planları dâhilinde, kesinlik içermeyen roller öngörülmüştür (Molla, 2009, s. 38). Ayrıca Irak Hükümeti'nin saldırısından kaçan milyonlarca Kürt asıllı insanın sınırlarına yığılması sonrası, 250 bin kadarını sığınmacı olarak kabul etse de Türkiye, Irak'ın kuzeyinde bir tampon bölge oluşturulması önerisinde bulunmak zorunda kalmıştır (Arı, 2017, s. 364). Bu durumun nedeni, ortaya çıkan güç boşluğunun, bir Kürt federe yönetiminin oluşumuna açık hale gelmesi ve PKK terör örgütünün güçlenebilme olasılığıdır. Bu bağlamda, Türkiye, ABD, Fransa ve İngiltere askeri birliklerinden oluşan "Huzur Operasyonu (Operation Provide Comfort)" ya da bilinen adıyla "Çekiç Güç (Poised Hammer)"ün konuşlandırılması onaylanmıştır (Sander, 2005, s. 574; Arı, 2017, ss. 356–357).

Bu süreçte, ABD karşıtı söylemleri ile dikkat çeken Refahiyol Koalisyonu tarafından yönetilen Türkiye, Irak, Suriye, Yunanistan gerilimleri ve PKK terörü ile uğraşmıştır. Ayrıca İsrail ile olan ilişkilerdeki stratejik işbirliğine dayanan güvenlik politikaları ve Batı'ya yakınlaşma olarak değerlendirilebilecek Gümrük Birliği kabulü gibi gelişmeler yaşamıştır (Hale, 2013, s. 135–136). Bu gelişmeler sonucunda, Türkiye açısından, bölgesel güç anlamında değişiklikler olmuştur. Türkiye, 'arabulucu', 'gözlemci' gibi sıfatlar ile bölgede güç unsuru olarak yer alırken, 1992, 1995 ve 1997 yıllarında, Kuzey Irak'a sınır ötesi operasyonlar düzenlemiştir (İşyar, 2013, s. 239). Dönemin hükümeti tarafından, Irak'ın kuzeyinde 32. ve 36. paraleller arasında uçuşa yasak bölgede, Irak askeri faaliyetlerini denetleme ve bu paralellerdeki mültecilerin geri dönmesi için güvenli bir alan oluşturmayı hedeflemiş olan Çekiç Güç'ün süresinin uzatılması gibi konularda ılımlı bir politika izlenmiştir (Çelebi, 2011, s. 43). ABD'de ise karşılık olarak ekonomik paket, silah ve mühimmat alım satımı gibi konularda destekleyici bir tavır sergilemiştir (Oran, 2003, s. 303). Ancak Refahiyol Koalisyonu döneminde, Türkiye'nin de yer aldığı, Bangladeş, Endonezya, İran, Malezya, Mısır, Nijerya ve Pakistan'dan oluşan, Gelişen Sekiz Ülke (D-8) Teşkilatı ile olan iyi ilişkiler, ABD ile olan yakın temasların zayıflamasına neden olmuştur (İşyar, 2021, s. 187). İlerleyen süreçte, 1997 yılında kurulan ANAP-DSP-DTP Koalisyon Hükümeti ile birlikte, ekonomik stratejik yaklaşımlara dayalı ilişkilerde iyileştirmeye yönelik adımlar atılmıştır (İşyar, 2013, s. 519).

Clinton'ın birinci dönemi dış politikası, ikili ilişkiler açısından, güvenlik ve terör bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

Realist konstruktivizm perspektifinde, bu yeni yaklaşım, Uİ sistemi içerisindeki güç yapılarının birbirlerini nasıl etkilediğini incelemektedir ve belirli temel varsayımlara dayanmaktadır (Barkin, 2020). Örneğin, devletler güvenlik anlamında politik adımlar atarken, sadece askeri güç anlamında değil, aynı zamanda ticari fırsatlarını geliştirerek, değer sistemlerini genişletebilir (Barkin, 2020). Ayrıca bir süper gücün küresel anlamda iktidarını etkin bir şekilde sürdürebilmesi için güç kullanımının orantılı olması ve kamuoyunu ikna ederek kimlik inşası sürecinde ilerleme sağlaması gerekmektedir (Morgenthau, 1973; Barkin, 2010).

Türkiye açısından, Batı ile Doğu arasında köprü vazifesi görebilecek nitelikte bir jeo-stratejiye sahip Türkiye, ABD'nin uyguladığı politikaları destekleyici hareket etmiştir. Dönem itibariyle iktidarda olan koalisyon hükümetleri, ABD yönetimi ile yakın ilişkiler kurmuşsa da belirli dönemlerde küçük çaplı uyuşmazlıklarda yaşanmıştır. 1990'lı yıllarda ABD'ye göre Türkiye,

Soğuk Savaş dönemindeki kimliksel konumunu muhafaza etme eğilimindedir. Bölgesel nitelikte ABD çıkarlarına en uygun yapıya sahip devlet olarak Türkiye, kamuoyundan yansıyan, olumlu olmayan bakış açılara rağmen, Clinton'un da desteği ile inşa sürecini, işbirliğine dayalı olarak sürdürmüştür. Örneğin, 1995 yılında, Türkiye'nin Gümrük Birliği Anlaşması'nı imzalaması konusunda ABD tarafından destek verilmiştir.

ABD açısından, Clinton, ABD'nin geleneksel olarak savunduğu temel değerleri yansıtması nedeniyle Wilson'un "*liberal evrensellik ilkesi*" çerçevesinde, ABD'nin liberal demokrasi ilkelerini bütün dünyaya yayacak bir politika anlayışını benimsemiştir. ABD'nin Türkiye'ye yapacağı askeri malzeme yardımı konusunda, Clinton'un onayına rağmen Kongre'nin insan hakları ihlalleri bahane etmesi, ilişkilerin seyrini zedelemiştir. Clinton'un serbest piyasa ekonomisine dayalı, gelişen demokrasileri destekleme anlayışı, ABD ile Türkiye arasındaki işbirliğinin artabileceğini işaret etmiştir. Clinton ulusları birleştirici ve arabulucu roller üstlenirken, dinler arasındaki ayrışma yerine, karşılıklı uzlaşmayı önemsemiştir. PKK terör örgütü, Körfez Savaşı sonrası, Türkiye'ye yönelik faaliyetlerini Irak'ın kuzeyinden aldığı destekle yürütmeye başlamıştır. Bölgesel nitelik bağlamında, ABD'nin tutumu, Türkiye'nin dönemsel süreçteki kimlik inşası açısından önemlidir.

3.2 Bill Clinton'ın İkinci Dönemi'nde Türkiye-ABD İlişkileri Bağlamında Uygulanan Güvenlik ve Terör Politikaları (1997-2001)

Clinton, ikinci dönemine, dış politika ekibini değiştirerek ve ilk dönemine göre daha aktif bir yol izleme parolası ile başlamıştır (Önal, 2010, s. 148). Clinton yönetimi, ABD'nin kendi gücünü idareli kullanması ve diğer dünya devletleri ile sadece "*seçici ilişki (Selective engagement)*"ye girilmesine dikkat çekmiştir (Arıboğan, 2007, s. 317). Clinton, Irak ya da İran'a karşı, 'dost' ve 'müttefik' ülkelerin baskı görmelerini engelleme amaçlı, gerekirse savaş ile saldırganı yenme esasına dayanan 'çatışma stratejisi politikaları' uygulamayı planlamıştır (Foreign Policy, 2000, ss. 19-20). Ancak bu yaklaşıma tezat olarak, 1997 yılında yayınlanan, "*Yeni Bir Yüzyıl için Ulusal Güvenlik Stratejisi*" belgesinde ise (U.S. Department of Defense, 2021a) ABD'nin insan haklarının küresel düzeyde korunması için çaba sarf edeceği ve çok taraflı uluslararası kurumlar ile çalışabileceği vurgulanmıştır. Belgede ayrıca, Türkiye'nin ABD ile dayanışma halinde olmasına ve stratejik çıkarların uyumuna dikkat çekilmiştir (Sümer, 2008, s. 139). Bu yaklaşımın nedeni, sadece Irak konusu değil, Kıbrıs ile Ege Denizi bağlamında, Türk-Yunan Sorunu'nu da kapsamış olmasıdır.

1993 yılında Clinton, tehdit unsuru olarak nitelendirilmelerinden dolayı, İran ile Irak'ın kuşatılmasını öngören, Yeni Muhafazakârlar (Neo-Conservatives) tarafından formüle edilmiş olan (Johnson, 2007; Steinfels, 2013), "*Çifte Çevreleme (Dual Containment)*" politikasının uygulanmasını onaylamıştır (Indyk, 2009, ss. 30-32; Atmaca, 2011, s. 169). Potansiyel tehlike olarak görülen iki ülke, BM vasıtasıyla nükleer silahların denetlenmesi, imhası, kuzey ile güney bölgelerinde uçuşa yasak bölgeler oluşturulması ve ekonomik ambargoya devam edilmesi gibi çeşitli yöntemler ile denetlenmiştir (Arı, 2017, s. 369). 33. paralelin güneyi ile 36. paralelin kuzeyinin Bağdat yönetiminin denetimi dışına çıkması, bu bölgelerdeki otorite boşluklarının Kürt veya Şii grupları tarafından doldurulmak istenmesi, bölgede iç ve dış güçler arasında sorunlar yaşanmasına neden olan faktörler olmuştur (Erhan, 2001, s. 426). Bu politika, Basra Körfezi'ndeki dengeleri sağlamaya yönelik atılmış bir adım olarak değerlendirilmiştir.

Irak'a karşı uygulanan BM ambargosu ile öngörülmüş olan ekonomik ve askeri yaptırımlara karşılık Saddam Hüseyin, yetkililer ile tam bir işbirliği içerisinde bulunmamıştır (Tunç, 2004, s. 27). Bu gelişme üzerine ABD yönetimi tarafından, Irak'ta bağımsız, üniter ve tehdit

oluşturmayan bir yapı oluşturulabilmesi için iktidar değişikliğine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Clinton yönetimi, uzlaşya mesafeli yaklaşan Saddam Hüseyin için muhalif gruplar ile işbirliği yapılabileceğini açıklamıştır. Bu bağlamda, 1998 yılı Eylül ayında Iraklı muhalif liderler Mesut Barzani ve Celal Talabani ile Washington'da görüşmeler yapılmıştır (Önal, 2010, s. 171; Arı, 2017, s. 361). Türkiye ise Saddam Hüseyin iktidarının sona ermesi sonrası, terör unsurları açısından bölgede oluşabilecek güç boşluğunu düşünerek bu konuya olumlu yaklaşmamıştır (Arı, 2001, s. 447; Oran, 2003, s. 271).

ABD'nin kendi politikaları ile uyuşmayan Irak ve İran ile birlikte, Kuzey Kore, Küba, Libya gibi rejimleri "*haydut devletler (Rogue states)*" ilanı ve izole etme politikası kapsamında, tüm devletlerin yeni yaklaşımlarına uymalarını sağlamaya çalışmıştır. Bu bağlamda, 1999 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde bu konu, füze sistemleri, güvenlik ve terörizm açısından değerlendirilmiştir (U.S. Department of Defense, 2021b). Bu açıdan, Türkiye-ABD ilişkileri, 1990'lı yılların sonlarından itibaren, hızlı bir gelişme sürecine girmiştir (Özdam & Jane, 2014). Özellikle Irak'ın soyutlanma politikası bağlamında Türkiye önemli roller üstlenmiştir (Oran, 2003, ss. 269–270). Örneğin, 1998 yılı Aralık ayında, ABD, Irak'ın elinde bulunan ve tehdit unsuru olarak değerlendirilen kitle imha silahlarını yok etmek amacıyla Türkiye üzerinden İncirlik Üssü ve hava sahası kullanılarak "*Çöl Tilkisi Operasyonu (Operation Desert Fox)*" adı verilen harekâtı başlatmıştır (Arı, 2001, s. 489). Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) üs kullanımı gibi yetki verilmesi gereken konularda, Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda hareket edilmemesini yanlış bulması üzerine, –haklı olarak– ABD'nin istekleri kabul görmemiştir. İlerleyen süreçte ise politik unsurların devreye girmesi ile birlikte operasyon gerçekleştirilmiştir (İşyar, 2013, s. 520).

Devletler dış politika gereklerini yerine getirirken, sadece kısa vadeli avantajlar ile ekonomik ve ticari getiriler açısından değerlendirme yapmamaktadır. Zira ekonomik ve politik bağlamda sağlanabilecek uzun vadeli avantajlar açısından, uluslararası anlamda ortaklıklar geliştirmektedirler (Sümer, 2010, s. 672). Belirlenen dış politikanın devamlılığı ise başkanların bakış açılarına göre şekillenebilen, dengeye dayalı yaklaşımlara bağlıdır (Kissinger, 2011, ss. 810–811). Clinton, 1999 yılı Kasım ayında İstanbul'da düzenlenen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Zirvesi ve 17 Ağustos Gölcük Depremi nedeniyle Türkiye'ye gelmiştir. Oluşan iyimser havanın etkisi ile Türkiye-ABD ilişkilerinde "*stratejik ortaklık*" kavramları konuşulmaya başlanmıştır. Bazı gözlemciler bu ilişkiyi "*stratejik işbirliği*" bile olmadığı şeklinde nitelendirmişlerdir (İşyar, 2021, s. 194). Kimi çevrelere göre ise bu durum, devletlerin belirlediği dış politik yaklaşımların, birbirlerini tamamlayıcı unsurlar taşıması nedeniyle "*jeo-stratejik çıkar*" ortaklıkları kapsamında değerlendirilmiştir (Parris, 2005, ss. 141–142; İşyar, 2019, s. 40). Bu bağlamda, ABD yönetimi tarafından, Avrupa, Kafkaslar, Orta Asya ve Orta Doğu'yu kapsayan çoklu bölgesel hâkimiyeti tamamen ele geçirmek için ekonomi, güvenlik ve savunma konularında Türkiye ile ilişkileri geliştirmeye yönelik, kapsamlı bir işbirliğine gidilmesi planlanmıştır (İşyar, 2021, s. 195). Bu açıdan, 'kriz önleme', 'kriz yönetimi' ve 'karşılıklık' prensibine vurgu yapılmıştır (Çelebi, 2011, s. 47). Ayrıca bölgesel çatışmaların çevrenmesi, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, terörizm ile mücadele ve uluslararası teamüllere uymayan ülkelerin caydırılması konuları üzerinde durulmuştur (İşyar, 2013, ss. 520–521).

Soğuk Savaş sonrası stratejik önemi tartışmalı bir devlet olarak değerlendirilen Türkiye'nin, Irak Savaşı sırasında oynadığı etkin rol ile birlikte, NATO üyeliğinin getirisiyle ABD'nin yanında yer alması önemlidir. Türkiye, barış gücü ve insani yardım organizasyonlarına katılarak, Bosna Savaşı sırasında BM Barış Gücü kapsamında asker göndermiş, Kosova Krizi çerçevesinde, NATO gücüne bağlı olarak bölgede görev almıştır (Sönmezoglu, 2006, s. 503). ABD ise Türkiye'yi yanına çekebilme için 16 Ocak 1999 tarihinde, Abdullah Öcalan'ın yurtdışında yakalanması için

istihbarat desteği vermiştir (Arı, 2017, s. 364). Ayrıca İsrail ile askeri boyutta ilişkilerin iyileştirilmesine yönelik olarak Yahudi lobisiyle diyalog kurulması sağlanmıştır (Önal, 2010, s. 166). 1999 yılında gerçekleşen Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) adaylığının onaylanmasına bağlı olarak, dönemin en etkili aktörlerinden birisi olan, 1997 ile 2002 yılları arasında dışişleri bakanı olan İsmail Cem'in katkılarıyla artan demokratikleşme çabaları da ilişkilerin seyrini değiştiren gelişmelerden birisi olmuştur (Cem, 2005; Sönmezoğlu, 2006, s. 509; Balcı, 2013). İlerleyen süreçte ise Afganistan Savaşı bağlamında, 825 Türk askeri, ABD'ye destek vermek amacıyla görevlendirilmiştir (Cook & Sherwood-Randall, 2006, ss. 7–8).

Bu gelişmeler sonucunda Türkiye, Irak'ın kuzeyine düzenlenen, 1997 yılından 2003 yılına kadar süren, "Çekiç Güç (Huzur Harekâtı)"ün uzatmalı ismi olan "Kuzeyden Keşif Harekâtı (Operation Northern Watch)"na katılmıştır (Arı, 2004, s. 684; Kirişçi, 2004; Reçber, 2007, ss. 26–27). Clinton ise Somali ve Kosova müdahaleleri ile haydut devletler olarak tanımladığı Afganistan, Irak ve Sudan'a yapılan hava operasyonlarına ve başarılı bir ekonomi politikası izlemesine rağmen, stratejik meselelere gerekli önemi vermemekle kamuoyu tarafından eleştirilmiştir (Oran, 2003, s. 244). Körfez Savaşı'nda Sovyet askeri stratejisi ve silahları ile donanımlı Irak ordusuna karşı asimetrik bir üstünlük sağlayarak galip gelmesi de kamuoyu için önem arz etmemiştir (Münkler, 2009, ss. 219–220). Bu gelişmeler, Clinton'ın koltuğunu devretmesi anlamı taşıırken, ABD için ise bu yaklaşımın devamını daha saldırgan bir politikayla sürdürmek isteyen George W. Bush ve ekibinin göreve gelmesi izlemiştir (Okur, 2010, s. 438).

Clinton'ın ikinci dönemi dış politik yaklaşımı, ikili ilişkiler açısından, güvenlik ve terör bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

Realist konstrüktivizm perspektifinde, bir Batılı gücün belirlediği ilkelerinden sapması veya bunlara bağlı kalması kısmen bölgesel veya jeo-stratejik konuma bağlıdır. Örneğin, Batılı bir gücün demokrasi geleneğinin az olduğu bir bölgeye yaklaşımında, devletin demokratikleşmeyi teşvik etmek için liberal normlardan uzaklaşması mümkündür (Barkin, 2020). Soğuk Savaş ertesini süreçte, rakip bir süper gücün bulunmadığı bölgesel ve jeo-stratejik bir bağlamda, Clinton'un ilk başkanlık döneminde açıklanan strateji belgesinde belirtilen liberal dış politika rotasından saparak, ikinci dönemi itibarıyla uzaklaşması bu duruma iyi bir örnektir.

Türkiye açısından, 1999 yılında Gölcük merkezli yaşanan deprem sonrası, dayanışmaya bağlı olarak beliren, Türkiye-Yunanistan yakınlaşması, ABD Kongresi'ndeki Türkiye karşıtlığının azalmasında etkili olmuştur. Ayrıca Yahudi lobisinin etkisi ile ABD'nin Türkiye'ye verdiği destek ekonomik ve güvenlik anlamında artmıştır. 1999 yılında, Clinton'ın yakın müttefik olarak, "stratejik ortaklık" tanımlaması, birlikteliğin farklı düzeyde ilerlemekte olduğunun göstergesi olmuştur. Terörist başı Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve Türkiye'ye getirilmesi konularında ABD'nin yardımı, iki ülke arasındaki süreci etkileyen gelişmelerin başında gelmiştir.

ABD açısından, ikinci döneminde Clinton, güvenlik ve terör öncelikli, güç odaklı bir politika izlemiştir. Askeri ve politik hegemonyasını tüm dünyaya kabul ettirebilmek için yeni düzen politikaları ile hareket etmiştir. Uygulanan politikalar, Clinton sonrası görevi devralan George W. Bush döneminden itibaren Türkiye-ABD ilişkilerini etkileyen unsurların oluşumunu hızlandırmıştır. Elebaşı Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve PKK terör örgütüne dair bölgede yer alan belirli noktalara ilişkin bazı istihbarat paylaşımlarının haricinde, ABD'nin Türkiye ile olan işbirliği kısıtlı kalmıştır. ABD, Kuzey Irak'taki Kürt grupları Saddam Hüseyin'e karşı bir baskı aracı olarak kullanmak istemiştir. Bu durum, bölgede bir Kürt federe yönetiminin oluşumuna yol açabileceğinden, Türkiye-ABD ilişkileri açısından olumlu bir gelişme olmamıştır.

4. Sonuç

Biri bölgesel diğeri küresel güç olan Türkiye ile ABD, birbirlerine olan ihtiyaçlarını yaşanan krizler esnasında algılamışlardır. Her iki devlet için karşılıklı olarak hissedilen ihtiyacın ana kaynağını ilişkilerde yaşanan zorluklar belirlemiştir. Her iki devletin, Clinton'ın başkanlık süreci içerisindeki uluslararası sorunlara olan yaklaşımları, güvenlik politikaları eksenli ve işbirliği önceliklidir. Clinton'ın dönemi dış politik yaklaşımı, ikili ilişkiler açısından, güvenlik ve terör bağlamında değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

Realist konstruktivizm perspektifinde, bir süper gücün dışsal davranışlarının realist konstruktivist açıdan iddiası, bölgesel ve jeo-stratejik bağlamda, ortaklık olarak değerlendirdiği yakın ilişki içerisindeki devlete karşı politik yaklaşımında, liderine ait olan ilkelerinde sapmalar yaşanmasının etik olmayacağıdır. Bu durum, kısmen, varoluşsal bir tehdit olarak gösterilecek rakip bir süper gücün bulunmamasıyla ilişkilendirilebilir. Ancak orta ölçekli bölgesel bir güç açısından değerlendirildiğinde, çıkarlar ve kimlikler arasındaki gerilimler, sorunlar üretmeye devam edebilecek potansiyele sahiptir. İki dönem başkanlık yapan Clinton'ın izlediği dış politika tutumu, ilkinde göre ikincisinde farklılıklar barındırmaktadır. Clinton, hedeflediği politikaları uygulamaya koyarken 'ılımlı' hareket ederek, denge politikasını önemsemiştir. Doğrudan askeri müdahaleden kaçınmıştır ve tehdit olarak gördüğü devletlere yaptırımlar uygulayarak caydırma politikası uygulanmasını tercih etmiştir. Müdahale gerektiğinde ise BM ve NATO güçleri ile ortak hareket etmiştir. Clinton'ın ilk döneminde savunduğu 'çok yönlülük' anlayışı yerini, ikinci dönemi itibarıyla 'küresel demokratik genişleme' politikasına bırakmıştır.

Türkiye açısından, Soğuk Savaş sonrası en önemli sorunlardan birisi olarak ön plana çıkan Irak, Clinton döneminde, Türkiye-ABD ilişkileri açısından değişim ve süreklilik parametreleri çerçevesinde en belirleyici unsur olmuştur. Türkiye, Irak'a yapılacak bir müdahalenin bölgesel bir boşluk yaratabileceğinden ve Kürt federe yönetiminin oluşumuna neden olabileceğinden, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması taraftarı olmuştur. Ancak güvenlik ve terör ile ilgili gelişmeler doğrultusunda, farklı politik uygulamalar veya yaklaşımlar içerisinde bulunmuştur. PKK terör örgütüne sağlanan uluslararası desteğin sona ermesi, Kuzey Irak'ta bulunan üslerin ve Türkiye'deki geçiş noktalarının kontrolünün sağlanması için ABD ile istihbarat paylaşımı yapılması zorunludur. Ancak Türkiye'nin dış politika kaynaklı, güvenlik ve terör sorunlarının çözüm noktasında, özellikle 1990'lı yılların sonunda, TSK'nın etkisi, göz ardı edilemeyecek boyutta kendisini hissettirmiştir. Zira ABD öncülüğünde, Irak'a karşı yapılması planlanan operasyonlar, Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda olmadığı sürece TSK tarafından kabul görmemiştir.

ABD açısından, Soğuk Savaş sonrası ABD'nin benimsediği yeni dünya düzeni endeksli, dış politika yaklaşımı olan Clinton'ın genişleme perspektifi, hedef devletlere yönelik olarak demokrasiyi ve serbest piyasa ekonomilerini yayarak çıkar elde etme üzerine kuruludur. ABD, dünyanın genelinde olduğu gibi Orta Doğu'da da söz sahibi olma planlanması ile hareket etmiştir. Neo-liberal politikalar bağlamında, ABD'nin bölgedeki zengin petrol kaynaklarına sahip olma amacı, olaylara yönelik tutumunda belirleyici olmuştur. Soğuk Savaş sonrası tek süper güç olan ABD için bu süreç, uluslararası sistemde bir geçiş dönemini ifade etmektedir. Zira takip eden süreçte, uluslararası sistem, tek kutupluluktan çok kutuplu bir yapıya doğru evrilmiş, güvenlik ve terör politikaları da bu gelişmeler doğrultusunda şekillenmiştir.

FİNANSAL DESTEK

Yazar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almadığını beyan etmiştir.

ETİK

Yazar bu çalışmada etik ilke ve standartlara uyduğunu beyan etmiştir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Kaynakça

- Albright, M. K. (1998). The testing of American foreign policy. *Foreign Affairs*, 77(6), 50–64. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/1998-11-01/testing-american-foreign-policy>.
- Arı, T. (2001). Türkiye, Irak ve ABD: Soğuk savaş sonrası Basra körfezinde yeni parametreler. (İ. Bal, Der.), 21. *Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası*, Alfa Yayınları.
- Arı, T. (2004). *Geçmişten günümüze orta doğu*. Alfa Yayınları.
- Arı, T. (2017). *Geçmişten günümüze orta doğu: Irak, İran, ABD, petrol, Filistin sorunu ve arap baharı*. 2, Alfa Akademi Yayınevi.
- Arı, T. & Pirinççi, F. (2011). Soğuk savaş döneminde ABD'nin balkan politikası. *Alternatif Politika*, 3(1), 1–30. <https://alternatifpolitika.com/eng/site/dosyalar/arsiv/7-Mayis-2011/1.tayyar-ari-ferhat-pirincci.pdf>
- Arıboğan, D. Ü. (2007). *Uluslararası ilişkiler düşüncesi: Tarihsel gelişim*. Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Asmus, R. D. (1995). The rise or fall? Of multilateralism: America's new foreign policy and what it means for Europe. *European Security and International Institutions After the Cold War* (M. Carnovale, Der.), Macmillan.
- Atmaca, A. Ö. (2011). Yeni dünyada eski oyun: Eleştirel perspektiften Türk-Amerikan ilişkileri. *Orta Doğu Etütleri*, 3(1), 157–192. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/209600>
- Baba, G. & Önsoy, M. (2021). Resilience versus vulnerability: Turkey's small power diplomacy in the 1930s. *International Politics*, 1–21. <https://doi.org/10.1057/s41311-021-00296-2>
- Balcı, A. (2013). *Türkiye dış politikası: İlkeler, aktörler, uygulamalar*. Etkileşim Yayınları.
- Barkin, J. S. (2003). Realist constructivism. *International Studies Review*, 5, 325–342. <https://doi.org/10.1046/j.1079-1760.2003.00503002.x>
- Barkin, J. S. (2010). *Realist constructivism rethinking international relations theory*. Cambridge University Press.
- Barkin, J. S. (Ed.). (2020). *The social construction of state power applying realist constructivism*. Bristol University Press.
- Bostanoğlu, B. (1999). *Türkiye-ABD ilişkilerinin politikası*. İmge Kitabevi.
- Brzezinski, Z. (2005). *Büyük satranç tahtası: Amerika'nın küresel üstünlüğü ve bunun jeostratejik gereklilikleri*. İnkılap Kitabevi.
- Cem, İ. (2005). *Avrupa'nın Birliği ve Türkiye*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cook, S. A. & Sherwood-Randall, E. (2006). *Generating momentum for a new era in U.S.-Turkey relations*. 15, CSR.
- Çelebi, Ö. (2011). 1990'lardan 2000'lere Türk dış politikası ve ABD ile ilişkiler: Stratejik ortaklıktan model ortaklığa. Y. Demirağ & Ö. Çelebi (Ed.), *Türk dış politikası son on yıl* (ss. vii–xvi). Palme Yayıncılık.
- David, C.-P. (2004). Dissecting Clinton's foreign policy making: A first cut. *Center for United States studies of the raoul dandurand chair of strategic and diplomatic studies*, 1, 3–18. 20 Şubat 2022'de erişim adresi, https://www.ieim.uqam.ca/IMG/pdf/foreign_policy_firstcut.pdf
- Dobson, A. P. (2002). The dangers of US interventionism. *Review of International Studies*, 28, 577–597. <https://doi.org/10.1017/S0260210502005776>
- Erhan, Ç. (2001). Türkiye-ABD ilişkilerinin mantıksal çerçevesi. (İ. Bal, Der.), 21. *Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası*. Alfa Yayınları.
- Foreign Policy. (Ed.). (2000). Clinton'un dış politikası. *Foreign Policy Türkiye Baskısı*, 6, 12–19.
- Gaddis, J. L. (1993). What role for America?. *Current History*, 92(573). <https://www.jstor.org/stable/45316840> (20.02.2022).
- Hale, W. (2013). *Turkish foreign policy since 1774*. (3. Baskı), Routledge.
- Hayes, J. (2012). Securitization, social identity and democratic security: Nixon, India, and the ties that bind. *International Organization*, 66, 63–93. <https://doi.org/10.1017/S0020818311000324>
- Indyk, M. (2009). *Innocent abroad: An intimate account of American peace diplomacy in the middle east*. Simon & Schuster.
- İnsel, A. (1991). Dünyanın yeni hiyerarşik düzeni. *Birikim Dergisi*, 26, 24–28.
- İşyar, Ö. G. (2013). *Karşılaştırmalı dış politikalar yöntemler-modeller-örnekler ve karşılaştırmalı Türk dış politikası*. Dora Yayınları.
- İşyar, Ö. G. (2019). *Devletler ve davranışları: Dış politika*. Dora Yayınları.
- İşyar, Ö. G. (2021). *Türk dış politikası: sorunlar ve süreçler*. (2. Baskı), Dora Yayınları.

- Jackson, P. T., Nexon, D. H., Sterling-Folker, J., Mattern, J. B., Lebow, R. N., & Barkin, J. S. (2004). Bridging the gap: Toward a realist-constructivist dialogue. *International Studies Review*, 6(2), 337–352.
- Jane, M. & Yılmaz, S. (2016). Post-cold war era and stability in international system in the perspective of system approach of Richard Rosecrance. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(1), 131–143. <https://doi.org/10.24289/ijsser.279092>
- Johnson, A. (2007). The Neoconservative persuasion and foreign policy: An interview with Joshua Muravchik. *Demokrasiya*, 11(1), 260–287. https://www.dissentmagazine.org/wp-content/files_mf/1391450581d11Muravchik.pdf
- Jørgensen, K. E. & Jørgensen, F. A. E. (2021). Realist theories in search of realists: The failure in Europe to advance realist theory. *International Relations*, 35(1), 3–22. <https://doi.org/10.1177/0047117820940355>
- Kaya, S. (2008). Uluslararası ilişkilerde konstruktivist yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 83–111. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002074
- Kaya, S. (2011). *Rus Dış Politikasında Batı*. (1. Baskı), Dora Yayınları.
- Kissinger, H. (2011). *Diplomasi*. (İ. H. Kurt, Çev.), İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kirişçi, K. (2004). Huzur mu huzursuzluk mu: çekiç güç ve Türk dış politikası (1991–1993). (F. Sönmezoğlu, Der.), *Türk Dış Politikasının Analizi*, (3. Baskı), Der Yayınları.
- Klein, J. (2003). *The natural, the misunderstood presidency of Bill Clinton*. (1st ed.), Broadway Books.
- Kuniholm, B. R. (1991). Turkey and the west. *Foreign Affairs*, 70(2), 34–48.
- Kurtbağ, Ö. (2010). *Amerikan yeni sağ ve dış politikası: Hegemonya ekseninde bir analiz*. Usak Yayınları.
- MacGinty, R. (1997). American influences on the northern Ireland peace process. *Journal of Conflict Studies*, 17(2), 31–50. <https://journals.lib.unb.ca/index.php/JCS/article/view/11750>
- Molla, A. (2009). Soğuk savaş sonrası körfez krizleri ve Türkiye, ABD, NATO ilişkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 29–45. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/203488>
- Morgenthau, H. J. (1973). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. (5th ed.), Knopf.
- Münkler, H. (2009). *İmparatorluklar, eski Roma'dan ABD'ye dünya egemenliğinin mantığı*. (Z. A. Yılmaz, Çev.), İletişim Yayınları.
- Okur, M. A. (2010). *Emperyalizm, hegemonya, imparatorluk*. Binyıl Yayınevi.
- Oran, B. (2003). *Türk dış politikası, kurtuluş savaşı'ndan bugüne olgular, belgeler, yorumlar 1980–2001*. 2, (6. Baskı), İletişim Yayınları.
- Önal, B. (2010). *Amerikan dış politikasının oluşum sürecinde başkanın rolü ve Türkiye–Amerikan ilişkilerinde Clinton faktörü*. (1. Baskı), Umuttepe Yayınları.
- Özdal, B. & Jane, M. (2014). La der des ders'in uluslararası sistemin yapısına etkileri. *Gazi Akademik Bakış*, 7(14), 215–245. <https://doi.org/10.19060/gav.51262>
- Özlem, K. (2017). Sosyal inşacılığın temel varsayımları itibarıyla güvenlik yaklaşımı ve Avrupa Birliği'nin balkanlar genişlemesi. *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Temel Yaklaşımlar*, S. Turan & N. Özkural (Ed.), (ss. 205–222). Transnational Press London.
- Palta, M. & Özdal, B. (2020). Kopenhag okulu'nun güvenlik anlayışı bağlamında soğuk savaş sonrası dönemde Balkanların güvenliğinin analizi. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 249–269.
- Parris, M. R. (2005). On the future of US – Turkish relations. *The EU & Turkey: A glittering prize or a millstone?*, M. Lake (Ed.), Federal Trust for Education and Research.
- Reçber, K. (2007). Türkiye'nin Irak'ın kuzeyi'nde sınır ötesi operasyon ve sıcak takip hakkı. *(USAK) Uluslararası Hukuk ve Politika*, 3(9), 16–27.
- Ross, D. (2004). *The missing peace: The inside story of the fight for middle east peace*. Farrar, Straus and Giroux.
- Sander, O. (2005). *Siyasi tarih II*. (15. Baskı), Alkim Kitapevi.
- Sönmezoğlu, F. (2006). *Türk dış politikası*. Der Yayınevi.
- Steinfels, P. (2013). *The Neoconservatives: The origins of a movement: With a new foreword, from dissent to political power*. Simon & Schuster.
- Stroschein, S. (2014). Consociational settlements and reconstruction: Bosnia in comparative perspective (1995–Present). *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 656, 97–115. <http://doi.org/10.1177/000271621459>
- Sümer, G. (2008). Amerikan dış politikasının kökenleri ve Amerikan dış politik kültürü. *Uluslararası İlişkiler*, 5(19), 119–144. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/539890>
- Sümer, G. (2010). Stratejik işbirliği ve stratejik ortaklık kavramlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Ege Akademik Bakış*, 10(1), 671–698. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/558373>
- Tunç, H. (2004). *Amerika'nın Irak savaşı*. Harmoni Yayınları.
- Turani, A. (2003). *Çağdaş sanat felsefesi*. 4. Basım, Remzi Kitabevi.
- Viotti, P. R. & Kauppi M. V. (2012). *International relations theory*. (5th ed.), Pearson Education.
- Walt, S. M. (2000). Two cheers for Clinton's foreign policy. *Foreign Affairs*, 79(2), 63–79. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2000-03-01/two-cheers-clintons-foreign-policy>
- Waltz, K. N. (2000). Structural realism after the cold war. *International Security*, 25, 5–41. <https://doi.org/10.1162/016228800560372>

- Wendt, A. (1987). The agent–structure problem in international relations theory. *International Organization*, 41, 335–370. <https://doi.org/10.1017/S002081830002751X>
- Yılmaz, S. & Koyuncu, Ç. A. (2019). Teritoryalite beşeri ve siyasal etkileşimlerin düzenlenmesinde neden hala önemli. *International Journal of Social Inquiry*, 12(1), 317–343. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/743650>
- U.S. Department of Defense. (2021a, Haziran). *A national security strategy for a new century May, 1997*. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy>
- U.S. Department of Defense. (2021b, Haziran). *A national security strategy for a new century December, 1999*. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy>

Extended Abstract

The study evaluates the asymmetrical relationship between Turkey and USA from the perspective of security and terrorism based on realist constructivism with a new approach. Turkey, a regional power, and the USA, a global power, perceived their needs to each other during the crises experienced. The primary source of this mutually felt need for both states was determined by the difficulties encountered in the bilateral relations. The approaches of both states to international problems during Clinton's presidency are based on security policies, and cooperation is prioritized.

The foreign policy of the Clinton era was supported by world public opinion. This situation proves its effect on resolving international crises and problems. It is crucial to cooperate with other states and interact with international organizations like the UN and NATO. Clinton's approach to foreign policy aimed at the promotion of democracy, human rights, and a free market economy. This approach has enabled security and terrorism policies to evaluate "soft power" instead of "hard power". These developments, which we have mentioned, increased the international reputation of the USA during the Clinton era. In his first term, Clinton embraced an idealist liberal point of view regarding Turkey–USA relations in terms of security and terrorism policies. At that time Coalition Government of Turkey flexibly responded to Clinton in his second term. Thus, he followed a realist, pragmatic policy within close cooperation without deviating from the traditional foreign policy understanding.

Clinton pursued a passive foreign policy focused on domestic politics and economic interests in his first term. However, he followed a foreign policy based on soft power with an expansion strategy in his second term. It drew an optimistic image of hegemony acting multilaterally, with the support of its allies. In this context, in 1999, the Clinton administration named its relations with Turkey as "strategic partnership". Turkey supported the USA in the Iraq Operation in 1998. This situation found response in intelligence matters such as the surrender of Abdullah Öcalan. During his first term, Clinton intended to expand democracies and spread liberal democracy. Clinton followed security first, power oriented and neo-liberal policies in his second term. This approach may also be observed in Turkey–USA relations. Turkey had a realist approach and maintained its relations with the USA by taking strategically non-misleading steps. When we examine it historically, we see that the foreign policies of Turkey and the USA act without breaking with their traditional structures. Heads of state shape and build these processes. This situation is critical in terms of the identity construction of relationships.

The study can shed light on similar situations in the future for the two states. The study was evaluated using a theoretical framework, historical analysis, analytical comparison and conclusion by deduction method. The study aimed to investigate the effects of developments in international security and terrorism on Turkey–USA relations during the Clinton era from the perspective of realist constructivism. This study proves that Clinton's foreign policy differs in the latter compared to the former. The balance policy that Clinton advocated in his first term was replaced by a global democratic expansion policy in his second term. Turkey and the USA concluded that they needed each other during the crises. The primary source of this mutually felt need for both states was determined by difficulties in relations. During the Clinton presidency, the approaches of both states to international problems were based on security, and cooperation was a priority. It is an objective examination of the reflections of global security and terrorism-related developments on Turkey–USA relations in both periods of Clinton in the context of realist constructivism. The feature of the study is that it is evaluated in line with realist constructivism as a new theoretical approach.